

KANTON SARAJEVO

Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade

NASTAVNI PLAN I PROGRAM

OSNOVNE ŠKOLE

Predmet: Geografija/Zemljopis

Sarajevo, juni 2018. godine

Na osnovu člana 70. Zakona o organizaciji organa uprave u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj 35/5), u skladu sa čl. 24. Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 23/17 i 33/17), ministar za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo je imenovao Komisiju za izmjenu nastavnih programa za osnovnu i srednju školu iz predmeta GEOGRAFIJA.

Članovi Komisije :

- 1. mr.sci. Nerminka Hadžić, član Komisije, JUOŠ “Alija Nametak“*
- 2. Bičo Fahrudin, prof., član Komisije, JU“Druga osnovna škola“*

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. CILJ I ZADACI	2
3. 1. PROGRAMSKI SADRŽAJI IZ GEOGRAFIJE - VI/IX RAZRED	4
NASTAVNI PLAN I PROGRAM ZA VI RAZRED	5
3. 2. PROGRAMSKI SADRŽAJI IZ GEOGRAFIJE – VII/IX RAZRED	8
NASTAVNI PLAN I PROGRAM ZA VII RAZRED	10
3. 3. PROGRAMSKI SADRŽAJI IZ GEOGRAFIJE – VIII/IX RAZRED	15
NASTAVNI PLAN I PROGRAM ZA VIII RAZRED	17
3. 4. PROGRAMSKI SADRŽAJI IZ GEOGRAFIJE – IX/IX RAZRED	20
NASTAVNI PLAN I PROGRAM ZA VIII RAZRED.....	21
4. DIDAKTIČKO METODIČKE NAPOMENE.....	27
4.1. RESURSI ZA REALIZACIJU PROGRAMA	27
4. 2. OCJENJIVANJE	27
4. 3. PRILAGOĐAVANJE PROGRAMA ŠKOLAMA KOJA RADE SA DJECOM SA TEŠKOĆAMA U RAZVOJU	28

1. UVOD

Već duži period Ministarstvo za obrazovanje nauku i mlade Kantona Sarajevo pokreće pitanje reformiranja ili izmjene nastavnih planova i programa u osnovnim školama Kantona Sarajevo, a sve sa ciljem poboljšanja kvaliteta nastavnog procesa, trajnog usvajanja znanja i razvijanja sposobnosti i vještina učenika.

S tim u vezi pojavila se i potreba da se urade izmjene nastavnih programa i iz nastavnog predmeta Geografija, a prema sadašnjim ili aktuelnim nastavnim planovima za osnovnu školu. Budući da su nastavni planovi iz Geografije kroz kratko vremensko razdoblje prošli kroz dosta promjena i sadržajno i tematski, izvršene su određene programske modifikacije i promjene koje su sada dovele do određenih usklađivanja sa aktuelnim geografskim segmentima u društvu, evropskim tokovima i nastavnim temama, te smatramo da su sada mnogo jasniji i bolje definisani određeni elementi geografskih sadržaja i pomažu učenicima da ostvare trajnost i aplikativnost svojih znanja i postignuća.

Radi kvalitetnijeg i svrsishodnijeg (aplikativnog) cilja Geografije kao nastavnog predmeta **izvršene** su određene korekcije u Nastavnom programu za osnovnu školu.

VI/9 RAZRED

Nastavnim planom za VI razred predviđena su dva nastavna časa sedmično. Zahvaljujući jasno definisanim i sadržajno detaljno predstavljenim prirodnogeografskim i društvenogeografskim sadržajima koji mogu dalje kvalitetno doprinijeti sticanju, proširivanju i nadovezivanju znanja po uzlaznim koncentričnim krugovima za VII, VIII i IX razred, u Nastavnom programu nisu izvršene promjene.

VII/9 RAZRED

Dosadašnji program je izučavao regionalnu geografiju Evrope u okviru kojeg je regija Sredozemlje obuhvatala osim evropskog i azijsko i afričko Sredozemlje. U revidiranom Nastavnom programu neće se izučavati evropske država Irska, Island, Portugal, Luksemburg, Andora, Bjelorusija, Moldavija, Jugozapadna Azija i afričko Sredozemlje, s ciljem rasterećenja nastavnih sadržaja 7. razreda.

VIII/9 RAZRED

Nastavni program za geografiju je značajno izmijenjen, jer se dosadašnjim izučavanjem obuhvatala i sublimirala detaljno Regionalna geografija Azije, Afrike, Amerike, Australije, Okeanije i Polarnih oblasti, što je bilo veliko opterećenje za učenika, s obzirom da se nastavni sadržaji izučavaju sa jednim časom sedmično. Da bi se ostvarilo rasterećenje neće se izučavati Geografski prikaz kontinenata po regijama nego će se izučavati Opći geografski prikaz kontinenata, te geografski položaj regija i unutar njih najznačajnije države čime će se značajno smanjiti obim nastavnog gradiva.

IX|9 RAZRED

U 9. razredu se izučava nacionalna geografija Bosne i Hercegovine sa fondom od 2 časa sedmično. Izučavaju se prirodnogeografska i društvenogeografska obilježja, te geografske regije, geoekologija, prirodna i kulturna baština Bosne i Hercegovine i Terenska nastava kroz čije sadržaje učenici trebaju upoznati svoju domovinu. Revidirani Nastavnim programom nisu izvršene značajne promjene nastavnih sadržaja.

2. CILJ I ZADACI

CILJ

Geografija je nauka koja se bavi izučavanjem prirodnogeografskih i društvenogeografskih odlika geografskog prostora i traži uzajamni odnos između njih čime obezbjeđuje formiranje, razumijevanje i stvaranje jasne i cjelovite slike svijeta. Na taj način geografska znanja obezbjeđuju planiranje funkcionalne i optimalne prostorne organizacije, te upravljanje prostorom u skladu sa održivim razvojem.

Cilj nastavnog predmeta Geografije je da učenici steknu kompleksno znanje o Zemlji, faktore koji je oblikuju i na nju stalno utiču: prirodnu osnovu i društvene faktore. Kroz nastavne sadržaje učenici trebaju upoznati geografska obilježja savremenog svijeta, te uočiti potrebu saradnje i međusobne solidarnosti. Posebno je važno da učenici upoznaju i zavole domovinu Bosnu i Hercegovinu.

ZADACI

- da učenici steknu znanja iz opće geografije, regionalne geografije svijeta, geografije Bosne i Hercegovine, turističke i ekonomske geografije,
- da učenici shvate međusobnu povezanost fizičkogeografskih i društveno geografskih pojava i procesa,
- da se kod učenika razvije racionalan odnos prema sredini s ciljem njenog održivog razvoja,
- osposobiti učenike za korištenje različitih izvora znanja,
- sticanje sposobnosti uočavanja, formuliranja, analiziranja i rješavanja prostornih problema,
- razvijanje logičkog i apstraktnog mišljenja i kritičkog stava u mišljenju,
- ovladavanje informacijsko-komunikacijskim tehnologijama,
- sticanje znanja o prirodnim resursima, njihovoj ograničenosti i održivosti korištenja,

- razvijanje svijesti o značaju kulture, potrebe da se podstiče njen razvoj, kao i potrebe da se sačuva kulturna baština,
- sticanje osnovnih znanja o procesima i proizvodima različitih tehnologija (čovjekovog rada),
- razvijanje humanosti, iskrenosti, patriotizma i drugih etičkih vrijednosti pojedinca,
- uspostavljanje osobnih i kulturnih veza među ljudima, nezavisno od njihovog spola, rase, religijske pripadnosti ili osobnih uvjerenja, razvijanje radoznalosti i samostalnosti,
- razvijati svijest o vlastitom znanju i sposobnostima i daljoj profesionalnoj orijentaciji, razvijanje svijesti o važnosti brige o zdravlju,
- njegovanje nacionalnog i kulturnog identiteta,
- razvijanje sposobnosti učenja, istraživanja i kritičkog mišljenja,
- upoznavanje vrijednosti vlastitog kulturnog naslijeđa i povezivanje sa drugim kulturama i tradicijama.

3. 1. PROGRAMSKI SADRŽAJI IZ GEOGRAFIJE - VI/IX RAZRED

2 ČASA SEDMIČNO – 70 ČASOVA GODIŠNJE

ZADACI:

Upoznati učenike sa:

- kosmosom, kosmičkim tijelima, te položajem Zemlje kao planete u Kosmosu i Sunčevom sistemu,
- oblikom i veličinom Zemlje, njenim kretanjima i posljedicama tih kretanja,
- orijentacijom na Zemlji,
- predstavljanjem Zemlje i njenih dijelova na geografskoj karti,
- zemljom i njenim sferama - geosferama,
- prirodnim procesima i pojavama-uzrocima i posljedicama,
- društvenogeografskim odlikama Zemlje,
- geoekološkim problemima na Zemlji.

VI/9 RAZRED - Programski sadržaj 2 ČASA SEDMIČNO 70 ČASOVA GODIŠNJE (41+29)	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
UVOD U GEOGRAFIJU ZEMLJOPIS	1+0
SVEMIR I SVEMIRSKA TIJELA	3+1
GEOGRAFSKA ORIJENTACIJA	3+3
ZEMLJINA KRETANJA I POSLJEDICE KRETANJA	3+4
KARTOGRAFIJA – predstavljanje Zemljine površine na ravni	3+2
LITOSFERA – Zemljin čvrsti omotač	5+4
ATMOSFERA – Zemljin zračni omotač	6+4
HIDROSFERA – Zemljin vodeni omotač	5+3
BIOSFERA – biljni i životinjski svijet na Zemlji	2+2
DEMOGEOGRAFIJA – demogeografske odlike na Zemlji	4+2
NASELJA NA ZEMLJI	2+1
LJUDSKE DJELATNOSTI NA ZEMLJI	2+1
GEOEKOLOŠKI PROBLEMI ZEMLJE	2+2
PRIRODNA I KULTURNA BAŠTINA NA ZEMLJI	

NASTAVNI PLAN I PROGRAM ZA VI RAZRED
2 ČASA SEDMIČNO - 70 ČASOVA GODIŠNJE (41+29)

TEMATSKA CJELINA	BR OJ ČAS A	NASTAVNA JEDINICA	TIP ČASA	ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI
1. UVOD U GEOGRAFIJU (1+0)	1.	Definicija, predmet i zadaci geografije. Podjela geografije	obrada	-UČENIK ZNA OBJASNITI VAŽNOST GEOGRAFIJE U SVAKODNEVNOM ŽIVOTU -objekt i predmet proučavanja geografije -zna da je PROSTOR mjesto dešavanja GEOGRAFSKE STVARNOSTI -da geografija daje znanje o prirodnogeografskim i društvenogeografskim procesima i pojavama i uzročno-posljedičnu vezu između njih -podjelu geografije -shvata da identitet prostoru daje ljudska zajednica svojim djelovanjem, svojim načinom življenja i odnosom prema okolišu.
2. KOSMOS I KOSMIČKA TIJELA (3+1)	2.	Osnovne predstava o Svemiru i svemirska tijela	obrada	-učenik zna savremenu predstavu o nastanku Svemira -zna pobrojati najznačajnija kosmička tijela i njihove osnovne odlike - o zvijezdama i Galaktici -Suncu i njegovom sistemu -savremenim proučavanjima Kosmosa i naučnicima koji su doprinijeli tome -Mjesecu i njegovom kretanju -Zemlji u Sunčevom sistemu -obliku i veličini Zemlje
	3.	Sunčev sistem i kosmička tijela u njegovom sistemu.	obrada	
	4.	Zemlja u Sunčevom sistemu. Oblik i veličina Zemlje	obrada	
	5.	Svemir i svemirska tijela	utvrđivanje	
3. GEOGRAFSKA ORIJENTACIJA (3+3)	6.	Orijentacija na horizontu.	obrada	-zna o horizontu i podjeli horizonta -orijentaciji na horizontu -orijentaciji na površini Zemlje -geografskim koordinatama -metodama orijentacije na horizontu -određivanju apsolutnog položaja tačaka na površini Zemlje -zna odrediti glavne i sporedne strane svijeta pomoću kompasa i usjeveruje topografsku kartu pomoću kompasa -nabraja primjere savremene orijentacije (GNSS)
	7.	Horizont i orijentacija na horizontu.	utvrđivanje	
	8.	Određivanje položaja tačaka na Zemlji	obrada	
	9.	Odredjivanje položaja tačaka na Zemlji.	utvrđivanje	
	10.	Geografska dužina, geografska širina, nadmorska visina	obrada	
	11.	Geografska dužina, geografska širina, nadmorska visina.	utvrđivanje	
4. ZEMLJINA KRETANJA (3+5)	12.	Prividno dnevno i godišnje kretanje Sunca. Rotacija. Posljedice rotacije.	obrada	-učenik zna opisati prividno dnevno kretanje Sunca -opisati nastanak i trajanje astronomskih godišnjih doba -objasniti pojam protoka (temporalnog) vremena -razumije suštinu prividnih kretanja nebeskih tijela i zna je pojasniti uz pomoć telurija ili crteža -suštinu stvarnih kretanja Zemlje -rotaciju Zemlje i njenim posljedicama: smjeni dana i noći i računanje vremena -revoluciju Zemlje i njene posljedice -suštinu nejednakog trajanja dužine dana i noći, smjeni godišnjih doba i postojanju toplotnih pojaseva na Zemlji
	13.	Prividno dnevno i godišnje kretanje Sunca. Rotacija. Posljedice rotacije.	utvrđivanja	
	14.	Revolucija Zemlje. Posljedice revolucije - nejednaka dužina trajanja dana i noći, smjena godišnjih doba.	obrada	
	15.	Revolucija Zemlje. Posljedice revolucije - nejednaka dužina trajanja dana i noći, smjena godišnjih doba.	utvrđivanje	

	16.	Posljedice revolucije - toplotni pojasevi.	obrada	
	17.	Posljedice revolucije - toplotni pojasevi.	utvrđivanje	
	18.	Zemljina kretanje	pismena provjera znanja	
5. PREDSTAVLJA NJE ZEMLJINE POVRŠINE NA RAVNI (3+2)	19.	Globus.Predstavljanje Zemljine površine na globusu.Plan.Razmjera	obrada	-učenik zna o predstavljanju izgleda Zemlje i njene površine na globusu i kartama - umanjenu veličina iz prirode i načinima njihovog prenošenja na papir
	20.	Geografska karta	obrada	-razmjeri i razmjernicama
	21.	Globus.Geografska karta.	utvrđivanje	-o izradama plana učionice i makete zavičaja
	22.	Predstavljanje geografskih sadržaja na geografskoj karti.Vrste i korištenje geografskih karata.	obrada	-o osnovama izrade geografske karte -elementima i sadržaju geografske karte -vrstama i načinu korištenja geografskih karata
	23.	Kartografija	utvrđivanja	-rasporedu i odnosima kopna i mora na globusu -važnosti čitanja geografskih karata i prepoznavanja geografskih sadržaja na karti
ZEMLJA I ZEMLJINE SFERE 6. LITOSFERA – STJENOVITI OMOTAČ ZEMLJE (5+4)	24.	Unutrašnja građa Zemlje i njen sastav. Sastav Zemljine kore.	obrada	-učenik zna o Zemlji i njenim sferama -unutrašnjoj građi Zemlje -unutrašnjim procesima i pojavama
	25.	Razvoj Zemlje kroz geološka razdoblja.	obrada	-litosferi, zemljinoj kori i njenom sastavu -razvoju zemljine kore kroz geološka razdoblja
	26.	Litosfera	utvrđivanje	-oblicima reljefa nastalim unutrašnjim i vanjskim silama
	27.	Reljef.Unutrašnje sile	obrada	-prepoznati osnovne oblike reljefa u prostoru i na fotografijama
	28.	Reljef.Unutrašnje sile	utvrđivanje	
	29.	Vanjske sile.	obrada	
	30.	Vanjske sile.	obrada	
	31.	Vanjske sile	utvrđivanje	
7. ATMOSFERA-ZRAČNI OMOTAČ ZEMLJE (6+4)	32.	Litosfera	pismena provjera znanja	
	33.	Atmosfera-sastav i podjela	obrada	-učenik zna osnovne odlike atmosfere
	34.	Sunčeva radijacija - osnovni izvor toplote na Zemlji. Zračni pritisak i vjetar.	obrada	-razumije atmosferske pojave i procese -zna pojasniti način zagrijavanja atmosfere, promjenu temperature s porastom nadmorske visine, te povezati sa zračnim pritiskom i nastankom vjetra
	35.	Atmosfera	utvrđivanje	-zna vrste padavina
	36.	Vlažnost zraka, oblaci i padavine.	obrada	-zna šta je vrijeme i klima
	37.	Atmosfera	utvrđivanje	-razumije klimatske faktore
	38.	Vrijeme i klima	obrada	-uz pomoć klima dijagrama i klimatske karte navodi osnovne klimatske tipove prema Kepenovoj klasifikaciji
	39.	Atmosfera	utvrđivanje	-uz pomoć klima dijagrama opisuje njihove odlike i povezuje ih sa pripadajućom vegetacijom
	40.	Osnovni tipovi klima na Zemlji.	obrada	-zna prikupljati i analizirati podatke o vremenu te zna obrazložiti važnost vremenske prognoze
8. HIDROSFERA-VODENI OMOTAČ ZEMLJE (5+3)	41.	Osnovni tipovi klima na Zemlji.	obrada	
	42.	Atmosfera	pismena provjera znanja	
	43.	Opće odlike hidrosfere. Kruženje vode u prirodi. Svjetski okean-jedinstvo i podjela	obrada	-učenik zna o hidrosferi – vodenom omotaču Zemlje -okružnim tokovima u hidrosferi -jedinstvu i podjeli Svjetskog okeana -osnovnim fizičkim, hemijskim i dinamičkim procesima u Svjetskom okeanu
	44.	Kretanje morske vode. Značaj Svjetskog okeana	obrada	-kopnenim vodama na Zemlji
	45.	Hidrosfera	utvrđivanje	-značaj voda i važnost njene zaštite
	46.	Kopnene vode-Podzemne vode. Izvori i vrela.	obrada	

	47.	Kopnene vode-Tekuće kopnene vode.Jezera. Bare.Močvare	obrada	
	48.	Kopnene vode	utvrđivanje	
	49.	Led na Zemlji.Značaj kopnenih voda.	obrada	
	50.	Hidrosfera	pismena provjera znanja	
9. BIOSFERA – BILJNI I ŽIVOTINJSKI SVIJET NA ZEMLJI (2+2)	51.	Biosfera-definicija.Biogeografski činioci	obrada	- učenik zna o živom svijetu na Zemlji ili biosferi -zakonomjernoj smjeni vegetacije na Zemlji -uticaju prirodnih faktora na rast i razvoj vegetacije na Zemlji pojasno – zonalnom rasporedu flore na Zemlji -akvatičnim životnim zajednicama na Zemlji -značaj očuvanja živog svijeta -bioraznolikost
	52.	Biogeografske oblasti.	obrada	
	53.	Biosfera	utvrđivanje	
	54.	Sistematizacija prirodnogeografskih činilaca na Zemlji	pismena provjera znanja	
10. DEMOGRAFSKE ODLIKE ZEMLJI (4+2)	55.	Ekumena-pojam i granice.Stanovništvo na Zemlji. Prirodno kretanje stanovništva na Zemlji.	obrada	-učenik zna o općim društvenogeografskim elementima na Zemlji --ekumeni i anekumeni -dinamiku kretanja stanovništva -prirodno kretanje stanovništva-uzroke i posljedice -migracije-uzroke i posljedice -stanovništvu na Zemlji; -uz pomoć tematskih karata i dijagrama zna pojasniti strukture stanovništva -identificira demografske probleme i njihovu vezu sa privrednim razvojem prostora
	56.	Strukture stanovništva na Zemlji.	obrada	
	57.	Strukture stanovništva na Zemlji.	obrada	
	58.	Strukture stanovništva na Zemlji.	utvrđivanje	
	59.	Mehaničko kretanje stanovništva na Zemlji - migracije.	obrada	
	60.	Stanovništvo na Zemlji.	provjera znanja	
11. NASELJA NA ZEMLJI (2+1)	61.	Naselja-pojam i tipovi naselja.Urbanizacija.	obrada	- učenik zna o naseljenosti i naseljima na Zemlji -gradskim i seoskim naseljima i zna opisati način života u njima -o urbanizaciji -objašnjava gradske funkcije i njihov utjecaj na prostor (stanovanje, rad, obrazovanje, turizam, trgovinu, kulturu...) te ih povezuje sa migracijama -posmatra naselje kao oblik prostorne organizacije
	62.	Naselja-pojam i tipovi naselja.Urbanizacija	obrada	
	63.	Naselja-pojam i tipovi naselja.Urbanizacija	utvrđivanje	
12. LJUDSKE DJELATNOSTI NA ZEMLJI (2+1)	64.	Privreda i privredne djelatnosti na Zemlji.	obrada	- učenik zna o privredi i podjeli privrede -osnovne elemente primarnog, sekundarnog i tercijarnog sektora
	65.	Privreda i privredne djelatnosti na Zemlji.	obrada	
	66.	Privreda i privredne djelatnosti na Zemlji.	utvrđivanje	
13. GEOEKOLOGIJA-GLOBALNI ASPEKTI ŽIVOTA NA ZEMLJI (2+2)	67.	Geoekologija-globalni aspekti života na Zemlji.Uzroci geokološke krize na Zemlji.	obrada	-globalnim geografskim aspektima životne sredine -uzrocima geokološke krize -posljedicama geokoloških poremećaja na Zemlji -najvažnije geogene i antropogene uzročnike narušavanja životne sredine -posljedicama negativnih uticaja na zrak, vodu i tlo -razumiju pojam održivog razvoj -upoznaju se sa zakonskim odredbama EU koje se odnose na zaštitu i unapređenje okoliša
	68.	Geokološki problemi na Zemlji.Prirodna i kulturna baština na Zemlji	obrada	
	69.	Geokološki problemi na Zemlji. Prirodna i kulturna baština na Zemlji .	utvrđivanje	
	70.	Godišnja sistematizacija predenog gradiva		

3. 2. PROGRAMSKI SADRŽAJI IZ GEOGRAFIJE – VII/IX RAZRED

2 ČASA SEDMIČNO – 70 ČASOVA GODIŠNJE

ZADACI:

- da pruži učenicima znanja o evropskom kontinentu, njegovim regijama i egzemplarnim zemljama tih regija,

- upoznati učenike sa savremenim društveno-geografskim procesima na evropskom kontinentu.

VII/9 RAZRED - Programski sadržaj 2 ČASA SEDMIČNO 70 ČASOVA GODIŠNJE (39+31)	
TEMATSKJE CJELINE	BROJ ČASOVA
OPĆA GEOGRAFSKA OBILJEŽJA EVROPE	1+0
Osnovni geografski podaci o Evropi; ime, granice, veličina, položaj. Prirodnogeografske odlike Evrope.	3+2
Geološka građa i reljef. Klima i vode Evrope. Biljni i životinjski svijet Evrope. Obale i mora.	2+1
Društvenogeografske odlike Evrope. Stanovništvo Evrope. Privreda Evrope. Savremeni tokovi privrednog razvoja Evrope.	
EVROPSKA UNIJA Nastanak i razvoj EU i institucije EU. Evropska unija – nadležnosti i politika. Bosna i Hercegovina i EU. Geografske regije Evrope – kriteriji za regionalizaciju.	2+1
SREDOZEMLJE	1+1
Geografski položaj Sredozemlja. Prirodnogeografske odlike Sredozemlja. Društvenogeografske odlike Sredozemlja. Podjela.	
Geografski položaj Južne Evrope (evropsko Sredozemlje) Prirodnogeografske odlike evropskog Sredozemlja. Društvenogeografske odlike evropskog Sredozemlja. Geografski prikaz Španije, Italije i država JI Evrope.	8+6
Geografski prikaz azijskog Sredozemlja i Turske	2+1
REGIJA ZAPADNE EVROPE	5+5
Geografski položaj Zapadne Evrope. Prirodnogeografske odlike Zapadne Evrope. Društvenogeografske odlike Zapadne Evrope. Političkogeografska podjela Zapadne Evrope. Savremeni tokovi privrednog razvoja Zapadne Evrope. Geografski prikaz Ujedinjenog kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske, Francuske, Belgije i Nizozemske.	

REGIJA SJEVERNE EVROPE	4+4
Geografski položaj Sjeverne Evrope. Prirodnogeografske odlike Sjeverne Evrope. Društvenogeografske odlike Sjeverne Evrope. Geografski prikaz Danske, Norveške, Švedske i Finske.	
REGIJA SREDNJE EVROPE	6+5
Geografski položaj Srednje Evrope. Prirodnogeografske odlike Srednje Evrope. Društvenogeografske odlike Srednje Evrope. Geografski prikaz Njemačke, Alpskih država, Poljske, Češke, Slovačke i Mađarske.	
REGIJA ISTOČNE EVROPE	3+3
Geografski položaj Istočne Evrope. Prirodnogeografske odlike Istočne Evrope. Društvenogeografske odlike Istočne Evrope. Geografski prikaz Ukrajine i Ruske Federacije	
Geografski prikaz Kontinentalne Azije i Zakavkazja	2+1
Opći pregled Evrope	0+1

NASTAVNI PLAN I PROGRAM ZA VII RAZRED

2 ČASA SEDMIČNO 70 ČASOVA GODIŠNJE (39+31)

TEMATSKA CJELINA	BROJ ČASA	NASTAVNA JEDINICA	TIP ČASA	ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI
1. GEOGRAFSKI POLOŽAJ GRANICE I VELIČINA EVROPE (1+0)	1.	Ime, veličina, granica i geografski položaj Evrope	obrada	- ime, granica i veličina Evrope - učenik pomoću geografske karte objašnjava geografski položaj Evrope i njegove posljedice - pojašnjava pojam Evroazija kroz dogovornu granicu između Evrope i Azije - utjecaj geografskog položaja Evrope na njenu razvijenost - shodno geografskom položaju pojasniti utjecaj Evropljana na druge dijelove svijeta
2. PRIRODNOGEOGRAFSKE ODLIKE EVROPE (3+2)	2.	Geološka građa i reljef Evrope	obrada	-učenik pomoću tematske karte pojašnjava geološku starost Evrope -pojašnjava geomorfološka obilježja Evrope
	3.	Geološka građa i reljef Evrope	utvrđivanje	- pomoću geografske karte pokazuje reljefne cjeline različite starosti - utjecaj geološke građe i reljefa na stanovništvo i privredu -učenik pojašnjava razuđenost evropske obale i njihov utjecaj na naseljenost i gradnja luka
	4.	Klima, biljni i životinjski svijet	obrada	-učenik pomoću tematske karte i klima dijagrama pojašnjava i analizira klimu, biljni i životinjski svijet Evrope -zaštita biljnog i životinjskog svijeta (EU zakoni – načini zaštite)
	5.	Vode Evrope obale i mora	obrada	-pomoći tematske karte navodi i pokazuje najznačajnije rijeke Evrope po slivovima - utjecaj tipova klime Evrope na njeno stanovništvo i privredu - pojašnjava riječne režime i njihov utjecaj na stanovništvo i privredu (problem poplava u pojedinim dijelovima Evrope, neophodnost navodnjavanja u pojedinim dijelovima Evrope, hidroenergetski potencijali i problem pitke vode u Evropi) -zaštita voda Evrope - pojašnjava utjecaj prirodno-geografskih odlika Evrope na stanovništvo i privredu Evrope
	6.	Prirodnogeografske odlike Evrope	utvrđivanje	
3. DRUŠTVENOGEOGRAFSKE ODLIKE EVROPE (2+1)	7.	Stanovništvo i naselja Evrope	obrada	-pomoću linijskog dijagrama pojašnjava kretanje broja stanovnika Evrope kroz historiju -analizira gustinu naseljenosti Evrope(prirodno-geografske i društvenogeografske uzroke) i prikazuje na slijepoj karti -objašnjava prirodno kretanje stanovništva Evrope (problem bijele kuge)
	8.	Privreda Evrope	obrada	-pomoću dijagrama i tematskih karata analizira strukture stanovništva Evrope - migracije stanovništva Evrope kroz historiju - savremene migracije - imigracije prema Evropi - životni standard stanovništva Evrope kroz visinu primanja, veličina stambenog prostora, kvaliteta infrastrukture, broj ljekara na 1000 stanovnika, internet priključci -proces urbanizacije u Evropi (uzroci i posljedice) -problemi velikih gradova Evrope - temeljna načela EU o zaštiti ljudskih prava - razvijanje tolerancije i empatije prema drugoj kulturi - razbijanje stereotipa i predrasuda i razvijanje kritičkog

	9.	Društvenogeografske odlike Evrope	utvrđivanje	mišljenja – korelacija sa Bosnom i Hercegovinom -prirodni preduvjeti za privredni razvoj Evrope -društveni preduvjeti za privredni razvoj Evrope -privredni razvoj Evrope kroz sektore djelatnosti -uzroci i posljedice neravnomjernog razvoja Evrope - najjače ekonomske regije Evrope – tehnogene regije -utjecaj privrednog razvoja na okoliš –ekološki zakoni EU -značaj EU na privredni razvoj Evrope - položaj privrede Evrope u svijetu globalizacije
4. EVROPSKA UNIJA (2+1)	10.	Evropska unija - nastanak i razvoj EU i institucije EU	obrada	-Nastanak i razvoj Evropske Unije -institucije i nadležnosti EU -politika i aktivnosti EU
	11.	Evropska unija – nadležnosti i politika Bosna i Hercegovina i EU Geografske regije Evrope – kriteriji za regionalizaciju	obrada	-kriteriji za članstvo -Bosna i Hercegovina – potencijalni kandidat za članstvo - razumjeti utjecaj EU na pojedinca i mogućnosti koje se pružaju kroz fondove EU -uz pomoć fizičke karte te na osnovu geografskog položaja i prevladavajućih prirodnogeografskih odlika učenik treba da zna izdvojiti geografske regije Evrope i pravi njihovu uporednu analizu Ostale svjetske ekonomske i političke integracije: Ujedinjeni narodi (UN). Specijalizirane organizacije UN-a: Međunarodni fond za pomoć djeci (UNICEF); Organizacija za prosvjetu, nauku i kulturu (UNESCO); Organizacija za hranu i poljoprivredu (FAO); Svjetska zdravstvena organizacija (WHO). Svjetska trgovinska organizacija (WTO) Sjevernoatlantski savez (NATO) Organizacija zemalja izvoznica nafte (OPEC). Srednjoevropska zona slobodne trgovine (CEFTA). Evropska zona slobodne trgovine (EFTA). Sjevernoamerička zona slobodne trgovine (NAFTA). Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD). Organizacija afričkoga jedinstva (OAJ) Arapska liga.
	12.	Evropska unija	utvrđivanje	
5. OPĆI GEOGRAFSKI PRIKAZ REGIJE SREDOZEMLJA (1+1)	13.	Opći geografski prikaz regije Sredozemlja	obrada	-Učenik će pomoću fizičke karte znati pojasniti geografski položaj Sredozemlja, pokazati priobalna mora, otoke, poluotoke – shvatiti značaj Gibraltara, Sueca, Bosfora -uz pomoć tematske karte pojasniti prirodnogeografske odlike regije
	14.	Opći geografski prikaz regije Sredozemlja	utvrđivanje	-tektonski mlad i nestabilan prostor - zemljotresi u Turskoj, Crnoj Gori; vulkani Italije -Specifičnosti kraškog reljefa - razlikovati na fotografiji ili crtežu reljefne oblike u kršu -Pogodnosti sredozemne klime na život i privredni razvoj -Specifičnost hidrografije Sredozemlja uslovljene krečnjačkom osnovom i sredozemnom klimom te njen utjecaj na razvoj poljoprivrede -degradacija mediteranskih šuma –problem požara -Specifičan civilizacijski krug Sredozemlja -uz pomoć tematskih karata i grafikona razumije pojasniti stanovništvo evropskog Sredozemlja – njegove specifičnosti – strukturu, prirodno kretanje, uzroke i posljedice migracija. -posebna pažnja na saobraćajni, geopolitički, civilizacijski, kulturološki, turistički aspekt, migracije – kroz prizmu savremenih dešavanja)

7. GEOGRAFSKI PRIKAZ JUŽNE EVROPE I EVROPSKOG SREDOZEMLJA (8+6)	15.	Opći geografski prikaz Južne Evrope i evropskog Sredozemlja	obrada	-geografski položaj evropskog Sredozemlja unutar regije Južna Evropa (klimatski i kulturološki aspekt – primjer Srbije kao države Balkanskog poluotoka unutar regije Južna Evropa a ne pripada regiji evropskog Sredozemlja) -učenik će znati obrazložiti značenje Sredozemlja kroz historiju i utjecaj na današnji privredni razvoj i kulturu - naučit će koja su to prirodna bogatstva i karakteristike najznačajnijih zemalja Sredozemlja i njihov utjecaj na politička i privredna zbivanja, kako u regionu, tako i na Evropskom kontinentu - različitosti privrednog razvoja zemalja EU, država u tranziciji (bivše socijalističke države) i Turske. -specifičnosti poljoprivredne proizvodnje (plantažni uzgoj mediteranskih kultura ,navodnjavanje kap po kap, nomadsko stočarstvo planinskih područja Mediterana) -učenik će znati pojasniti utjecaj turizma na preobrazbu pojedinih dijelova regije –turističke regije evropskog Sredozemlja -administrativno-političku podjelu regije -opisati i pokazati na geografskoj karti položaj i smještaj država u Sredozemlju -učenik zna opšte geografske odlike država – prirodnogeografske i društvenogeografske odlike -njihov položaj unutar EU -turistička sila Mediterana -obrazložiti utjecaj prirodne i kulturne baštine na razvoj turizma; -opisati uzroke nejednakog privrednog razvoja; -pokazati na geografskoj karti i imenovati važnije gradove i izdvojiti njihove posebnosti; obrazložiti ulogu i značenja Vatikana u međunarodnim odnosima.
	16.	Geografski prikaz Španije	obrada	
	17.	Geografski prikaz Italije	obrada	
	18.	Geografski pregled Španije i Italije	utvrđivanje	
	19.	Opći geografski prikaz Hrvatske	obrada	
	20.	Opći geografski pregled Hrvatske	utvrđivanje	
	21.	Opći geografski prikaz Srbije	obrada	
	22.	Opći geografski prikaz Crne Gore i Makedonije	obrada	
	23.	Opći geografski pregled Srbije, Crne Gore i Makedonije	utvrđivanja	
	24.	Opći geografski prikaz Albanije i Grčke	obrada	
	25.	Opći geografski pregled Albanije i Grčke	utvrđivanje	
	26.	Opći geografski prikaz Bugarske i Rumunije	obrada	
	27.	Opći geografski pregled Bugarske i Rumunije	utvrđivanje	
	28.	Geografski pregled evropskog Sredozemlja	pismena provjera znanja	
8.OPĆI GEOGRAFSKI PRIKAZ AZIJSKOG SREDOZEMLJA I TURSKE (2+1)	29.	Geografski prikaz azijskog Sredozemlja	obrada	-Opći geografski prikaz azijskog Sredozemlja i Republike Turske
	30.	Geografski prikaz Turske	obrada	
	31.	Geografski prikaz Turske	utvrđivanje	
9. OPĆI GEOGRAFSKI PRIKAZ REGIJE ZAPADNA EVROPA (5+5)	32.	Opći geografski prikaz Zapadne Evrope – prirodnogeografske odlike	obrada	-geografski položaj Zapadne Evrope -prirodnogeografske i društvenogeografske odlike regije -administrativno-političku podjelu regije -opći geografski prikaz država u regiji -njihov položaj i značaj unutar EU

	33.	Opći geografski prikaz Zapadne Evrope – društvenogeografske odlike	obrada	
	34.	Opći geografski prikaz Zapadne Evrope	utvrđivanje	
	35.	Geografski prikaz Velike Britanije	obrada	
	36.	Geografski prikaz Velike Britanije	utvrđivanje	
	37.	Geografski prikaz Francuske	obrada	
	38.	Geografski prikaz Francuske	utvrđivanje	
	39.	Geografski prikaz Nizozemske i Belgije	obrada	
	40.	Geografski prikaz Nizozemske i Belgije	utvrđivanje	
	41.	Geografski pregled Zapadne Evrope	Sistematizacija Provjera znanja	
10. OPĆI GEOGRAFSKI PRIKAZ REGIJE SJEVERNA EVROPA (4+4)	42.	Opći geografski prikaz Sjeverne Evrope	obrada	
	43.	Opći geografski prikaz Sjeverne Evrope	utvrđivanje	
	44.	Geografski prikaz Norveške	obrada	
	45.	Geografski prikaz Švedske	obrada	
	46.	Geografski prikaz Norveške i Švedske	utvrđivanje	
	47.	Geografski prikaz Danske i Finske	obrada	
	48.	Geografski prikaz Danske i Finske	utvrđivanje	
	49.	Geografski pregled Sjeverne Evrope	Sistematizacija provjera znanja	
11. OPĆI GEOGRAFSKI PRIKAZ REGIJE SREDNJA EVROPA (6+5)	50.	Opći geografski prikaz Srednje Evrope	obrada	geografski položaj Srednje Evrope -prirodnogeografske i društvenogeografske odlike regije -administrativno-političku podjelu regije -opći geografski prikaz država u regiji -njihov položaj i značaj unutar EU
	51.	Opći geografski prikaz Srednje Evrope	utvrđivanje	
	52.	Geografski prikaz Njemačke	obrada	
	53.	Geografski prikaz Njemačke	obrada	

	54.	Geografski prikaz Njemačke	utvrđivanje	
	55.	Geografski prikaz Švicarske, Austrije i Slovenije	obrada	
	56.	Geografski prikaz Švicarske, Austrije Slovenije	utvrđivanje	
	57.	Geografski prikaz Poljske i Češke	obrada	
	58.	Geografski prikaz Poljske i Češke	utvrđivanje	
	59.	Geografski prikaz Slovačke i Mađarske	obrada	
	60.	Geografski pregled Srednje Evrope	sistematizacija pismena provjera znanja	
12. OPĆI GEOGRAFSKI PRIKAZ REGIJE ISTOČNA EVROPA (3+3)	61.	Geografski prikaz Istočne Evrope	obrada	-geografski položaj Istočne Evrope -prirodnogeografske i društvenogeografske odlike regije -administrativno-političku podjelu regije -opći geografski prikaz država u regiji
	62.	Geografski prikaz Istočne Evrope	utvrđivanje	
	63.	Geografski prikaz Ukrajine	obrada	
	64.	Geografski prikaz Ukrajine	utvrđivanje	
	65.	Geografski prikaz Ruske Federacije	obrada	
	66.	Geografski prikaz Ruske Federacije	utvrđivanje	
12. OPĆI GEOGRAFSKI PRIKAZ KONTINENTALNE AZIJE I ZAKAVKAZJA (2+1)	67.	Geografski prikaz Kontinentalne Azije	obrada	-geografski položaj Kontinentalne Azije i Zakavkazja -prirodnogeografske i društvenogeografske odlike regije -administrativno-političku podjelu regije
	68.	Geografski prikaz Zakavkazja	obrada	
	69.	Geografski prikaz Kontinentalne Azije i Zakavkazja	utvrđivanje	
13. OPĆI PREGLED EVROPE (0+1)	70.	Geografski pregled Evrope	Godišnja sistematizacija predenog gradiva	

3. 3. PROGRAMSKI SADRŽAJI IZ GEOGRAFIJE – VIII/IX RAZRED

1 ČAS SEDMIČNO – 35 ČASOVA GODIŠNJE

ZADACI:

Upoznati učenike sa:

-velikim kopnenim cjelinama svijeta (Amerike, Azije, Afrike, Australije i Okeanije i polarnih oblasti na Zemlji),

- savremenim društveno-geografskim procesima na vanevropskim kontinentima,

-općim geografskim karakteristikama kontinenata, njihovim regijama i egzemplarnim zemljama tih regija,

VIII/9 RAZRED - Programski sadržaj 1 ČAS SEDMIČNO 35 ČASOVA GODIŠNJE (20+15)	
TEMATSKA CJELINA	BROJ ČASOVA
OPĆA GEOGRAFSKA OBILJEŽJA AZIJE	4+2
Osnovni geografski podaci o Aziji; Ime, granice, veličina, geografski položaj. Prirodnogeografske odlike Azije : Geološka građa i reljef. Klima i vode Azije. Biljni i životinjski svijet Azije. Obale i mora. Društvenogeografske odlike Azije : Stanovništvo Azije. Privreda Azije. Savremeni tokovi privrednog razvoja Azije.	
REGIJA JUGOZAPADNE AZIJE	1+1
Političko-geografska podjela Jugozapadne Azije. Političko-geografski problemi u regiji Jugozapadne Azije. Geografski prikaz.Saudijske Arabije.	
REGIJA MONSUNSKA AZIJA (Južna i Jugoistočna Azija)	
REGIJA JUŽNE AZIJE	1+1
Političko-geografska podjela Južne Azije. Političko-geografski problemi u regiji Južne Azije. Geografski prikaz Indije	
REGIJA JUGOISTOČNE AZIJE	1+1
Političko-geografska podjela Jugoistočne Azije. Političko -geografski problemi u regiji Jugoistočne Azije. Geografski prikaz Malezije.	
REGIJA ISTOČNE AZIJE-DALEKI ISTOK	2+1+1
Političkogeografska podjela Istočne Azije. Geografski prikaz Kine i Japana.	

OPĆA GEOGRAFSKA OBILJEŽJA AFRIKE	4+3
Osnovni geografski podaci o Africi; Ime, granice, veličina, geografski položaj. Prirodnogeografske odlike Afrike ; Geološka građa i reljef. Klima i vode Afrike. Biljni i životinjski svijet Afrike. Obale i mora. Društveno-geografske odlike Afrike: Stanovništvo Afrike. Privreda Afrike. Savremeni problemi privrednog razvoja Afrike. Geografski položaj i politička podjela Afrike Egipat i JAR-a	
OPĆA GEOGRAFSKA OBILJEŽJA AMERIKE	3+1
Osnovni geografski podaci o Americi; ime, granice, veličina, položaj. Prirodnogeografske odlike Amerike. Geološka građa i reljef. Klima i vode Amerike. Biljni i životinjski svijet Amerike. Obale i mora. Društvenogeografske odlike Amerike. Stanovništvo Amerike. Privreda Amerike. Savremeni problemi privrednog razvoja Amerike.	
SJEVERNA AMERIKA (ANGLOAMERIKA)	1+1
Geografski prikaz Sjedinjenih Američkih Država .	
JUŽNA AMERIKA (LATINSKA AMERIKA)	1+1
Geografski prikaz Brazila i Argentine.	
OPĆA GEOGRAFSKA OBILJEŽJA AUSTRALIJE I OKEANIJE	2+2
POLARNE OBLASTI	
Prirodnogeografske odlike Australije Društvenogeografske odlike Australije Okeanija POLARNE OBLASTI	

NASTAVNI PLAN I PROGRAM ZA VIII RAZRED

1 ČAS SEDMIČNO 35 ČASOVA GODIŠNJE (20+15)

TEMATSKA CJELINA	BROJ ČASA	NASTAVNA JEDINICA	TIP ČASA	ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI
1. OPĆI GEOGRAFSKI PRIKAZ AZIJE (4+2)	1.	Geografski položaj, granice, veličina, geološka građa i reljef Azije	obrada	-učenici znaju pronaći: Evropu i Aziju i njihove granice prema ostalim kontinentima. -poznaju osnovne pojmove koji se odnose na reljef, klimu vode, biljni i životinjski svijet Azije -znaju da je Azija kontinent najvećih planina, nizija, morskih dubina, velikih rijeka, pustinja. . . -znaju opće pojmove o stanovništvu, naseljima, privredi i privrednim djelatnostima Azije (strukturni, i dinamični stanovništva, privrednim djelatnostima – velika koncentracija stanovništva u pojedinim regionima – uzroci i posljedice –znaju izdvojiti, oblasti sa veoma visokim stepenom privredne djelatnosti i oblasti sa izuzetnom privrednom nerazvijenošću.
	2.	Klima, vode, biljni i životinjski svijet Azije	obrada	
	3.	Osnovni geografski podaci o Aziji; Ime, granice, veličina, geografski položaj. Prirodnogeografske odlike Azije : Geološka građa i reljef. Klima i vode Azije. Biljni i životinjski svijet Azije. Obale i mora.	utvrđivanje	
	4.	Društvenogeografske odlike Azije Stanovništvo Azije	obrada	
	5.	Društveno geografske odlike Azije Privreda Azije	obrada	
	6.	Geografski pregled Azije	utvrđivanje	
2. GEOGRAFSKI PRIKAZ REGIJE JUGOZAPADNA AZIJA (1+1)	7.	Geografski položaj i politička podjela Jugozapadne Azije Geografski prikaz Saudijske Arabije i Irana	obrada	- geografski položaj Jugozapadne Azije -administrativno-politička podjela regije -geografski prikaz Irana i Saudijske Arabije
	8.	Geografski položaj i politička podjela Jugozapadne Azije I Geografski prikaz Saudijske Arabije i Irana	utvrđivanje	

3. GEOGRAFSKI PRIKAZ REGIJE MONSUNSKJE AZIJE (2+2)	9.	Geografski položaj i politička podjela Južne Azije i Geografski prikaz Indije	obrada	- geografski položaj Južne Azije -administrativno-politička podjela regije -Geografski prikaz Indije i Malezije
	10.	Geografski položaj i politička podjela Južne Azije i Geografski prikaz Indije	utvrđivanje	
	11.	Geografski položaj i politička podjela Jugoistočne Azije Geografski prikaz i Malezije	obrada	
	12.	Geografski položaj i politička podjela Jugoistočne Azije i Geografski prikaz Malezije	utvrđivanje	
4. GEOGRAFSKI PRIKAZ REGIJE DALEKI ISTOK (2+1+1)	13.	Geografski položaj i politička podjela Dalekog Istoka i Geografski prikaz Kine	obrada	-Geografski položaj regije -administrativno-političku podjelu regije -Geografski prikaz Kine i Japana
	14.	Geografski prikaz Japana	obrada	
	15.	Geografski pregled Dalekog istoka	utvrđivanje	
	16.	Geografski pregled Azije	sistematizacija	
5. OPĆI GEOGRAFSKI PRIKAZ AFRIKE (4+3)	17.	Geografski položaj, granice, veličina i geološka građa i reljef Afrike	obrada	- geografski položaj i prirodnogeografske odlike Afrike (geološka građa, reljef, klima, vode, flora i fauna)
	18.	Klima, vode, biljni i životinjski svijet Afrike	obrada	
	19.	Geografski položaj, granice, veličina i prirodnogeografske odlike Afrike	utvrđivanje	

	20.	Društvenogeografske odlike Afrike	obrada	Društvenogeografske odlike (stanovništvo i privreda) Afrike - administrativno-politička podjela Afrike -Opći geografski prikaz Egipta i JAR-a
	21.	Društvenogeografske odlike Afrike	utvrđivanje	
	22.	Administrativno politička podjela Afrike Geografski prikaz Egipata i JAR-a	obrada	
	23.	Geografski pregled Afrike	sistematizacija	
OPĆI GEOGRAFSKI PRIKAZ AMERIKE (3+1)	24.	Ime, granica, veličina, geografski položaj i podjela Amerike. Geološka građa i reljef Amerike	obrada	- geografski položaj i prirodnogeografske odlike Amerike (geološka građa, reljef, klima, vode, flora i fauna) -Društveno-geografske odlike (stanovništvo i privreda) Amerike -Geografski prikaz SAD-a, Brazila i Argentine
	25.	Klima, vode, biljni i životinjski svijet i Amerike	obrada	
	26.	Društvenogeografske odlike Amerike	obrada	
	27.	Geografski pregled Amerike	utvrđivanje	
GEOGRAFSKI PRIKAZ DRŽAVA AMERIKE (2+2 +1)	28.	Geografski prikaz SAD-a	obrada	
	29.	Geografski prikaz Brazila i Argentina	obrada	
	30.	Geografski pregled država Amerike	utvrđivanje	
	31.	Geografski pregled Amerike	sistematizacija-pismena provjera znanja	
GEOGRAFSKI PRIKAZ AUSTRALIJE, OKEANIJE I POLARNIH OBLASTI (2+2)	32.	Opšti geografski prikaz Australije	obrada	- geografski položaj i prirodnogeografske odlike Australije (geološka građa, reljef, klima, vode, flora i fauna) -Društveno-geografske odlike (stanovništvo i privreda) Australije -Opći prikaz Okeanije i Polarnih oblasti
	33.	Geografski prikaz Okeanije i Polarnih oblasti	obrada	
	34.	Geografski pregled Australije, Okeanije i Polarnih oblasti	utvrđivanje	
	35.	Sistematizacija gradiva		

3. 4. PROGRAMSKI SADRŽAJI IZ GEOGRAFIJE IX/9 RAZRED

2 ČASA SEDMIČNO 68 ČASOVA GODIŠNJE (37+31)

ZADACI:

Upoznavanje učenika sa :

- geografskim položajem Bosne i Hercegovine,
- prirodnogeografskim karakteristikama Bosne i Hercegovine,
- društvenogeografskim karakteristikama Bosne i Hercegovine,
- regijama Bosne i Hercegovine,
- geokološkim problemima Bosne i Hercegovine,
- prirodna i kulturna baština Bosne i Hercegovine.
- terenska nastava – valorizacija prostora kroz terenska istraživanja

IX/9 RAZRED - Programski sadržaj 1 ČAS SEDMIČNO 68 ČASOVA GODIŠNJE (37+31)	
TEMATSKA CJELINA	BROJ ČASOVA
Porijeklo imena, historijsko-geografski razvoj i društveno uređenje Bosne i Hercegovine	1+1
Geografski položaj Bosne i Hercegovine	1+1
Geološke i geotektonske karakteristike Bosne i Hercegovine	5+5
Klimatske karakteristike Bosne i Hercegovine	3+1
Hidrološke karakteristike Bosne i Hercegovine	5+5
Pedogeografske karakteristike Bosne i Hercegovine	1+1
Biljni i životinjski svijet Bosne i Hercegovine	2+1
Demogeografske karakteristike Bosne i Hercegovine	4+5
Naselja Bosne i Hercegovine	3+2
Privreda Bosne i Hercegovine	5+3
Geografske regije Bosne i Hercegovine (Sjeverna Bosna i Hercegovina, Središnja Bosna i Hercegovina, Regija Visokog krša, Mediteranska Bosna i Hercegovina)	2+2
Prirodna i kulturna baština (NP, Park prirode...) BiH	2+1
PRIRODNA I KULTURNA BAŠTINA NA ZEMLJI	
Geoekologija Bosne i Hercegovine	2+1
Terenska nastava	1+1
	1

NASTAVNI PLAN I PROGRAM ZA IX RAZRED
2 ČAS SEDMIČNO 68 ČASA GODIŠNJE (37+31)

TEMATSKA CJELINA	BROJ ČASA	NASTAVNA JEDINICA	TIP ČASA	ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI
1. IME, HISTORIJSKO -GEOGRAFSKI RAZVOJ I DRUŠTVENO UREĐENJE BIH (1+1)	1.	Porijeklo imena, historijskogeografski razvoj i društveno uređenje Bosne i Hercegovine	obrada	-učenici su stekli osnovno znanje o porijeklu imena Bosna i Hercegovina i njenoj starosti. - znaju imenovati i opisati historijske faze teritorijalnog razvoja BiH. -znaju veličinu, granice i oblik bosanskohercegovačkog teritorija te o saobraćajnom značaju i položaju .
	2.	Porijeklo imena, historijskogeografski razvoj i društveno uređenje Bosne i Hercegovine	utvrđivanje	
2. GEOGRAFSKI POLOŽAJ, GRANICE I VELIČINA BIH (1+1)	3.	Geografski položaj, granice i veličina BiH	obrada	-znanje o kompleksnosti geografskog položaja BiH u ovom dijelu Evrope, njegovu važnost za opći razvoj kao i perspektivne razvoja bosanskohercegovačke privrede
	4.	Geografski položaj, granice i veličina BiH	utvrđivanje	
3. GEOLOŠKE I GEOTEKTONSKE KARAKTERISTIKE BOSNE I HERCEGOVINE (5+5)	5.	Geološka građa BiH– nastanak stijena kroz geološka razdoblja	obrada	-znaju sastav i geološku građu reljefa BiH (nastanak reljefa, tipovi reljefa, visinske regije).
	6.	Geološka građa BiH– nastanak stijena kroz geološka razdoblja	utvrđivanje	
	7.	Reljefni sklop i geomorfološke odlike Planinsko-kotlinske makroregije	obrada	-učenici će naučiti da središnje dijelove naše domovine grade planine ispresijecane brojnim riječnim kotlinama -znat će pokazati na geografskoj karti najznačajnije planine i kotlinne Bosne i Hercegovine
	8.	Reljefni sklop i geomorfološke odlike Planinsko-kotlinske makroregije - poseban osvrt na specifičnosti i značaj kraškog reljefa kao bosanskohercegovačkog specifikuma	obrada	
	9.	Reljefni sklop i geomorfološke odlike	utvrđivanje	-učenici će naučiti da sjever Bosne i Hercegovine čine prostrane nizije kao i da na jugu države preovladava nizijski reljef -znaju čitati tematske karte (geološku, geomorfološku) BiH -znat će prepoznati na fotografiji i prostoru karakteristične reljefne cjeline Bosne i Hercegovine
	10.	Reljefni sklop i geomorfološke odlike Peripanonske nizije	obrada	

	11.	Reljefni sklop i geomorfološke odlike Peripanonske nizije	utvrđivanje	značaj i utjecaj pojedinih reljefnih cjelina za razvoj BiH uopće -značaj planinskih područja za razvoj turizma – planinarenje, ski turizam, biciklizam... -uspoređuje reljefne oblike prema fizionomskim obilježjima pomoću geografske karte i fotografija. -Vrednuje reljefne oblike s obzirom na mogućnost iskorištavanja.
	12.	Reljefni sklop i geomorfološke odlike Niske Hercegovine	obrada	
	13.	Geomorfološke makroregije Bosne i Hercegovine - multimedija ili izrada tematske karte	praktičan rad	
	14.	Geomorfološke makroregije Bosne i Hercegovine	utvrđivanje	
4. KLIMATSKE KARAKTERISTIKE BOSNE I HERCEGOVINE (3+1)	15.	Klima Bosne i Hercegovine – klimatski faktori	obrada	-o faktorima koji utječu na klimu BiH (znanja o Sunčevu zračenju, temperaturi zraka, padavinama i najčešćim i najznačajnijim vrstama vjetrova). – Znaju pojasniti i pokazati na klimatsko karti klimatske tipove BiH i analizirati njihove klimatske dijagrame. -objasniti utjecaj klime na privredni razvoj BiH.
	16.	Klima Bosne i Hercegovine – tipovi klima	obrada	
	17.	Klima Bosne i Hercegovine – značaj klime i njen utjecaj na život u BiH	obrada	
	18.	Klima Bosne i Hercegovine	utvrđivanje	
5. HIDROLOŠKE KARAKTERISTIKE BOSNE I HERCEGOVINE (5+5)	19.	Vode BiH – riječni slivovi	obrada	-znaju razlikovati karakteristike jadranskog od rijeka crnomorskog sliva. -rijeke jadranskog i crnomorskog sliva/njihove karakteristike), prirodna i vještačka jezera, ponornica, 2 močvare u BiH i termalne i termomineralne izvore (znati pokazati ih na karti). -znati objasniti značaj rijeka i jezera te ostalih kopnenih voda na kopnu za razvoj BiH -značaj zaštite od voda - poplave -značaj voda za razvoj turizma – morski turizam, ribolov, banjski turizam -NP Una
	20.	Vode BiH – riječni slivovi	obrada	
	21.	Vode BiH – riječni slivovi – multimedija ili izrada tematske karte	utvrđivanje	
	22.	Vode BiH – riječni slivovi	utvrđivanje	
	23.	Vode BiH – podzemne vode	obrada	
	24.	Vode BiH – jezera i more	obrada	
	25.	Vode BiH – podzemne vode, jezera i more	utvrđivanje	
	26.	Vode BiH – značaj voda i njihova zaštita, održivo upravljanje vodama.	obrada	
	27.	Vode BiH	utvrđivanje	
	28.	Prirodnogeografske odlike Bosne i Hercegovine	provjera znanja	

6. PEDOGEOGRAFSKE KARAKTERISTIKE BIH (1+1)	29.	Tla BiH – tipovi tala, razmještaj i njihov značaj	obrada	-o vrstama tla (geografska rasprostranjenosti kroz tri klimatske – vegetacijske zone. -vegetacijske zone BiH -endemske vrste	
	30.	Tla BiH	utvrđivanje	znaju šta utiče na vrijeme i klimu Bosne i Hercegovine	
	31.	Floristička obilježja BiH	obrada	-odlike klima i njen utjecaj na živi svijet Bosne i Hercegovine	
	32.	Faunistička obilježja BiH	obrada	-razmještaj biljnih i životinjskih vrsta po tipovima klima -znaju značaj biljnog i životinjskog svijeta Bosne i Hercegovine	
	33.	Flora i fauna BiH	utvrđivanje	-značaj klime i očuvanog živog svijeta za razvoj turizma – ljetni turizam, zaštićena područja, parkovi prirode Neum, Hutovo blato, prašuma Perućica	
7. FLORA I FAUNA BIH (2+1)	8. STANOVNIŠTVO BIH (4+5)	34.	Stanovništvo BiH – naseljavanje. Kretanje ukupnog broja stanovnika. Prostorni razmještaj stanovništva.	obrada	-znanje o broju stanovnika po popisu iz 2013. godine -osnovne karakteristike razvoja naseljenosti, razmještaju i kretanju (dinamici) stanovništva u BiH. - osnovna obilježja i historijski slijed migracija kao i uzroke vanjskih i unutrašnjih migracija. (Da znaju razlikovati političke i ekonomske migracije).
		35.	Stanovništvo BiH – naseljavanje. Kretanje ukupnog broja stanovnika. Prostorni razmještaj stanovništva.	utvrđivanje	-o biološkoj, etničkoj, vjerskoj, obrazovnoj i ekonomskoj strukturi stanovništva.
		36.	Prirodno kretanje stanovništva Bosne i Hercegovine.	obrada	-uzroke koji su uvjetovali poremećaje u polnoj i dobnoj strukturi stanovništva BiH.
		37.	Prirodno kretanje stanovništva Bosne i Hercegovine.	utvrđivanje	odrediti udio stanovništva u primarnom, sekundarnom, tercijarnom i kvartalnom sektoru (razlikovanje tercijarnog i kvartalnog sektora djelatnosti).
		38.	Prostorno kretanje stanovništva Bosne i Hercegovine.	obrada	
		39.	Prostorno kretanje stanovništva Bosne i Hercegovine.	utvrđivanje	
		40.	Strukture stanovništva Bosne i Hercegovine	obrada	
		41.	Strukture stanovništva Bosne i Hercegovine	utvrđivanje	
		42.	Stanovništvo Bosne i Hercegovine	Provjera znanja	

9. NASELJA BOSNE I HERCEGOVINE (3+2)	43.	Naselja Bosne i Hercegovine – razvoj naseljenosti kroz historiju. Specifična funkcija i struktura sela i gradova uslovljena prirodnogeografskim i društvenogeografskim uvjetima. Pojam prostornog plana i značaj prostornog planiranja kao preduvjet uspješnog razvoja nekog prostora i kvalitetan život stanovništva u BiH.	obrada	-razvoj naseljenosti kroz historiju. -Specifična funkcija i struktura sela i gradova uslovljena prirodnogeografskim i društvenogeografskim uvjetima. - specifičan izgled sela i kuća u pojedinim dijelovima države (tipična bosanska kuća, kamena kuća Hercegovine) -znaju pronaći na karti neke najznačajnije gradove Bosne i Hercegovine –najveće, glavne gradove
	44.	Naselja Bosne i Hercegovine – urbanizacija, urbani centri	obrada	(države, entiteta, distrikta, kantona) -problemi BiH sela – održivi razvoj
	45.	Naselja Bosne i Hercegovine – urbanizacija, urbani centri Važnost planske gradnje naselja. Problemi bosansko-hercegovačkih gradova usljed neplanske gradnje. Značaj sela – održivost	obrada	-problemi BiH gradova- važnost planske gradnje - značaj nekih sela u Bosni i Hercegovini za razvoj sela – seoski turizam -koji su gradovi u Bosni i Hercegovini poznati po razvijenom turizmu (Sarajevo, Mostar, Jajce)
	46.	Naselja Bosne i Hercegovine – multimedija	utvrđivanje Praktičan rad	
	47.	Naselja Bosne i Hercegovine	utvrđivanje	
10. PRIVREDA BIH (5+3)	48.	Prirodni i društveni preduvjeti za razvoj privrede u BiH	obrada	-znaju prirodne i društvene preduvjete za razvoj privrede BiH -značaj ljudskog resursa za razvoj privrede BiH -znaju o fazama razvoja BiH privrede od manufakturno-industrijske preko socijalističke do tranzicijske faze.
	49.	Ekonomska i politička povezanost Bosne i Hercegovine sa svjetskim ekonomskim i političkim integracijama.	obrada	-probleme s kojima se suočava savremena bosanskohercegovačka privreda u tranzicijskoj fazi. - rudama i energetskim izvorima kojima raspolaže BiH /rad na geografskim kartama/ ležišta rudnog bogatstva i lokacije energetskih izvora. -ekološke probleme vezane za energetski sistem koji utječe na kvalitet zraka, vode i tla.
	50.	Prirodni i društveni preduvjeti za razvoj privrede Ekonomska i politička povezanost Bosne i Hercegovine sa svjetskim ekonomskim i političkim integracijama.	utvrđivanje	-o nekonkurentnosti naše privrede i potrebi njenog prestrukturiranja, da prehrambena i drvna industrija imaju sve potrebne sirovine na teritoriji BiH ali su nedovoljno razvijene, a samo hemijska industrija («Soda so», «Dita», «Polihem» i «Bosnalijek») proizvode plasiraju na tržište u okruženju.
	51.	Djelatnosti primarnog sektora u BiH	obrada	
	52.	Djelatnosti sekundarnog sektora u BiH	obrada	

	53.	Djelatnosti primarnog i sekundarnog sektora u BiH	utvrđivanje	-pet osnovnih ekonomskih regija na teritoriji BiH. - tri osnovne poljoprivredne regije (karakteristike poljoprivredne proizvodnje za svaku regiju pojedinačno). -razvoj željezničke i cestovne mreže kroz historiju i njen značaj za razvoj BiH. -objasniti ulogu zračnog saobraćaja i znati aerodrome u BiH. -preduvjete i ograničavajuće faktore za razvoj turizma. -značaj i unapređenja bh. turizma za razvoj i zapošljavanje stanovništva -da BiH ima velike turističke potencijale koji nisu u potpunosti, iskorišteni. -oblike turizma koji imaju razvojne mogućnosti. (turističke destinacije)-
	54.	Djelatnosti tercijarnog sektora u BiH	obrada	
	55.	Privreda BiH	utvrđivanje	
11. GEOGRAFSKE RELIJE BIH (2+2)	56.	Geografski prikaz regija Sjeverna Bosna i Srednja Bosna	obrada	-osnovne prirodno i društveno - geografske regije BiH, znati osnovne karakteristike (prirodne i društvene). o glavnim nodalno-funkcionalnim centrima svake od regija i o trenutnom stepenu razvijenosti privrede, kao i mogućnosti razvoja svake od regija.
	57.	Geografski prikaz regija Sjeverna i Srednja Bosna	utvrđivanje	
	58.	Geografski prikaz regija Visokog krša i Mediteranske BiH	obrada	
	59.	Geografski prikaz regija Visokog krša i Mediteranske BiH	utvrđivanje	
12. PRIRODNA I KULTURNA BAŠTINA BiH (2+1)	60.	Prirodne baština Bosne i Hercegovine – pojam, definicije, zakonske regulative, područja pod zaštitom	obrada	-učenici razlikuju pojam prirodne i kulturne baštine. -znaju navoditi primjere zaštićene prirodne i kulturne baštine u BiH -znaju pokazati na geografskoj karti BiH nacionalne parkove (NP), parkove prirode (PP) i spomenike prirode(SP)... - znaju prepoznati važnost zaštićenih područja i lokaliteta za privredni razvoj BiH posebno turizma
	61.	Kulturna baština Bosne i Hercegovine – pojam, definicije, zakonske regulative, kulturna baština kroz historijska razdoblja	obrada	
	62.	Prirodna i kulturna baština Bosne i Hercegovine	utvrđivanje	

13. GEOEKOLOŠKI PROBLEMI U BIH (2+1)	63.	Geoekološki problemi u BiH - zakonske regulative, pravni i institucionalni okvir upravljanja okolišem	obrada	-elemente ugroženosti geografske sredine (voda, vazduh, tlo). -najveći zagađivači okoliša u BiH(geografske sredine), -metode i sredstava zaštite okoliša (geografske sredine) u BiH
	64.	Geoekološki problemi u BiH – stanje okoliša u BiH	obrada	
	65.	Geoekološki problemi u BiH	utvrđivanje	
14. TERENSKA NASTAVA (1+1) +1	66.	Terenske nastava	obrada	Učenik analizira prostorne organizacije i procese (prirodnogeografske i društvenogeografske) kroz terenska istraživanja Valorizacija prostora kroz terenska istraživanja
	67.	Terenska nastava	utvrđivanje	
	68.	Zaključivanje ocjena		

4.DIDAKTIČKO – METODIČKE NAPOMENE

4. 1. RESURSI ZA REALIZACIJU PROGRAMA

Za realizaciju programa nastave predmeta Geografije-zemljopisa, nadležne institucije su obavezne da obezbijede kabinete, opremljene sa svim vrstama geografskih karata, kompjuterom, telurijem ili nekim savremenijim sredstvom za objašnjavanje revolucije i rotacije, literaturu, koju će učenici samostalno-individualno analizirati i prezentovati, na časovima slobodnih aktivnosti,dodatne nastave i terenske nastave,posebnu prostoriju kao spremište za nastavna sredstva, koja će biti u svakom trenutku pri ruci i nastavnicima i učenicima. U realizaciji NPP, potrebno je koristiti očigledna nastavna sredstva, slike i ilustracije, fizičko-geografski globus, astronomski atlas, tematske karte, multimediju, koja će vizualno dočarati i objasniti nejasne i teže shvatljive geografske pojave i procese. Također, koristiti i fizičko-geografske karte BiH, Azije, Afrike, Amerike, Australije odobrene od Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke, te multimedijalni atlas i terensku nastavu.

4. 2. OCJENJIVANJE

Napredovanje učenika treba provjeravati i ocjenjivati u kontinuitetu,vodeći računa o individualnim mogućnostima i sposobnostima učenika.Za učenje Geografije-Zemljopisa(kao i za druge nastavne predmete) bitna su sva tri područja učenja.Njihova zakonomjernost i usklađenost zavisi od niza faktora, koji su često i objektivne i subjektivne prirode, o čemu se mora voditi računa. Teoretska znanja su bitna, kao što su bitna znanja iz oblasti kartografije, a element aktivnog učenja je također vrlo važan prilikom ocjenjivanja i provjeravanja.

Usmeno i pismeno provjeravanje znanja treba da budu ravnomjerno raspoređeni i da imaju cilj provjere postignuća učenika, kao i provjere uspješnosti primjenjenih nastavnih metoda i sredstava koja su korištena prilikom obrade nastavnih sadržaja Geografije-Zemljopisa. U skladu sa naprijed navedenim, prilikom provjeravanja i ocjenjivanja treba se koristiti različitim metodama, sredstvima, procedurama i instrumentima, a sve u skladu sa uslovima rada škole i mogućnostima učenika. Pored tradicionalnog ocjenjivanja, treba koristiti i druge metode i sredstva, kako bi ocjenjivanje bilo što objektivnije i na zadovoljstvo i učenika i nastavnika - učesnika u nastavnom procesu.Primjenjivati u svakom mogućem slučaju, zajedničko ocjenjivanje i samoocjenjivanje, da bi se kod učenika razvila sposobnost kritičkog odnosa prema vlastitom i tuđem radu, kao i objektivnog odnosa prema sebi i okolini u kojoj živi.

4. 3. PRILAGOĐAVANJE PROGRAMA ŠKOLAMA KOJA RADE SA DJECOM SA POTEŠKOĆAMA U RAZVOJU

Za učenika sa poteškoćama u razvoju (inkluzivna nastava) potrebno je sa stručnjacima za inkluzivni odgoj i obrazovanje revidirati postojeći program nastave Geografije – Zemljopisa i prilagoditi ga djeci sa posebnim potrebama, da bi se što lakše i bezbolnije uklopili u redovnu nastavu, što je i cilj inkluzivnog odgoja. S obzirom da je inkluzivna nastava u manjoj i većoj mjeri, individualna nastava, sa voditeljima takvih škola uskladiti i individualne programe za djecu sa poteškoćama u razvoju.